

Lówy Árpád verseiben

A humor derű meg báj, akár egy *csokor ibolya*

(Tabi László)

ben egy családott lélek keserű kacagását halljuk. A sokat tanult, gondolkodott és tapasztalt Lówy életfilozófiája körülbelül ebben foglalódott össze: Különös véletlen az egész élet, fiúk! Ne vegyétek komolyan, hanem a humor szemüvegén keresztül nézzétek, s nevéssétek, vagy csúfoljátok ki!"

Lówy pajkos dalai

A moralisták gyakran tévesztik össze a szavakat a cselekedetekkel. (Saint-Simon)
Verseiről szólni elkerülhetetlen, hogy ne villantsunk fel néhány strófát Lówy dalaiból. Ennyi előkészítés és invokáció után kezdjük az ars poetikáját is megfogalmazó *Az igaz magyar beszéd* című versének részletével:

... nyelvünk is, mely szép, kedves, dicső.
Színek játékában bővelkedő,
Gyöngéd, ügyes, merész és férfias,
Amelyben egyesül arany s a vas.
Es ami igaz, be kell vallani:
Lófás nélkül nem volna az amit!

Indulatszó ez, mely kell, jogosult,
Hisz egész eszmekörre alakult:
- Güny, élc, harag, erő s egyéb, amit
A lófás szó magában egyesít...

Jellegzetesek a vers „Pótléknak” nevezett befejező versszakai. Helsingforsban magyarul tudó finn tudósok búcsúlakomát rendeztek Réthy részére, ahol felolvasott verseiből. Végül az egyik finn verseire egy megjegyzést tett:

„Egy szó van e versekben, – mondja ő –
Mely könyveinkben nem fordul elő;
Mi az a „lófás”? – ritka szó talán,
Vagy nem is használják már általán?”

Erre Lówy arca elkomorul:
„Lófászt tudnak maguk – nem magyarul.”

Verseiben egyszerre van jelen az erő, a költői elemény, valamint a kihívó polgárpukkasztás. Az obszcenitások gyakran csak szimbolikusak, kifogásolható szavak nem találhatók egyes verseiben. *Az Amerikai párbaj* című versében két gavalér – ki egy nőt imádot – amerikai párbaj útján a sorsra bízta a döntést. A kávéházi kasszirkissasszonynak, a szép Niuskának a kérdésére, hogy „Mi az, hüzní fehéret, s feketét?” – egy egészséges úr adja meg a választ a sajtáságos csattanóval:

„Az – hogy ki fehéret híz, győztes,
S menyasszonyát öleli át,
A másik – ki feketét húzott:
Vesztes és meglövi – Magát ...”

Az öreg órák a múzeumban című versében alkalmazott hasonlattal a nemi szerv megbízhatatlanságáról elmélkedik a férfikora delén már túljutott költő:

Bejártunk vele egy élet-utat:
Tizenkettőt ütött, s hatot mutat.

A *Nagyizolás* című versében kora ürhatnám divatját gúnyolja ki, amikor szinte mindenki előkelőbbnek, nagyobbak akar látszani. Az utolsó versszakban a korábban sorolt példákkal szembeállítja, hogy csak a túlméretezett női baják „ha kerülnek letétbe, szeretőnek kisebbnek látszanak a setétbe”. Ezúttal csak a vers „szalon kiadásából” idézünk:

Szerénységből csak egy ád mustrát,
Blaháné trikoja, ha már kimustrált,
Auzlágba példának ki kéne tenni,
Ez kis harisnyácska szeretne lenni.

Az Újvízi köszöntő című versében nincsenek nyomdafestéket rosszul tűró szavak, de a versszakok végén a rímek hiánya félreérthetetlenül és mehökkentően ezekre utal:

Elérkezett végre a várt üjlesztendő,
Kivánom, hogy sok jót hozzon a jövendő,
Kövér, tiszta búzát arasson a kasza,
És minden magyarnak jól álljon a – nyakkendője.

Hazánk boldoguljon, virulj magyar népem,
Székesfővárosunk épüljön ki szépen,
Terjedjen az erény, vesszen ami durva,
Minden utcasarkon álljon egy-egy – hirdetősi oszlop.

Lówynél a szokimondó vaskosságok és obszcenitások sohasem öncélúak. Hivatlan, és félfogású félreértő utazóihoz ezért intézte a már öreg költő az „atyai figyelmeztetést”:

Azért csak annyit mondok, ifjú népem:
Disznólkodni szabad, de csak szépen.
(Utánzóim, 1910)

Mondanivalóján nem haladt túl az idő, pl. *Az idej drágaság, A protekció, A nagyizolás, a Jubileum* című versei vitathatatlanul napjainkban is időszerűek. *Az idej drágaság* című verse bevezető versszakai prózaiak, a szörnű drágaságról panaszokodnak, s váratlanul jön az első prózai záró poén:

Ha így tart még – elébünk
Szép perspektíva tárul!
Maholnap meg kell vonni
A pinát is a szánkntul.

Visszatérő, kedvenc költői eszköze, hogy a túlaradó, fokozódóan patetikus verseit profán csattanóval fejezi be (*Májusi idyll, A disputa, Az Atlanti óceánról, Ha meghalok, stb.*). Alljon itt egy jellegzetes befejező versszak a *Honvágy* című verséből, melyet 1906. áprilisában, a darabont uralom korában írt a barcelonai tengerparton. A költő a vers első részében emelkedett lelkiállapotban gondol távoli hazájára, végül a kelet felé tartó fecskescapattal üzen:

Vigyetek Hazámba aranyos vig tavasz,
S az ereszek alatt csicseregétek azt,
Hogy imámban áldást kérek a Hazára!
Kristóffynak*) pedig szarom a Hazára.
) darabont belügyminiszter.

Gróf Andrássy Gyula belügyminiszter az 1912-ben előterjesztett választójogi törvényjavaslatában műveltségi cenzusok előírásával az un. plurális szavazati jogot kívánta bevezetni, mely szerint pl. egy középiskolát végzett férfi állampolgárnak három szavazata lett volna. Réthy véleményét ezen, a választójog egyenlőségét súlyosan sértő tervezetre *A pluralitás* c. versében fogalmazta meg:

...jobb lenne még plurálisba baszni,
Mint kevélyen három vokssal szavazni.

A vaskosságok nélküli „fehér versei” gyakran filozofikus hangulatúak; a költő tiszteleg a tudás, a humanizmus előtt, szakzsmusát félretéve feltárulkozik dogmáktól mentes hite. (*Órök igazság, A kassai dómban, Krisztusban élék stb.*). Most azonban témánkhoz híven szólunk egy filozofikus, ám obszcén verséről. *Az életkorok* című, *Epicureusi tanközlény* alcímű nagyobb lélegzetű versében a költő koronként áttekinti az örömök forrását, s rezignált bölcsességgel jut el az öregkorig – amikor az erotikus élvezetek helyett már legfeljebb az egészséges emésztés öröme jut, – s végül az elmúlásig:

És aztán ha már az sem élvezet:
A kaszás-konduktor kiállt: – „Mehet!”
S ezzel „finita la Comedia”,
Minden gyönyörnek el kell múlnia.
S lettél legyen bármily nagy és derek,
– Mi volt az élet? – Szappanbuborék!

Pályája csúcán 1906. júniusában a szarvasi Ev. Főgimnázium érettségi vizsgáján kormánybiztosként elnökölt. Ez alkalomra írta a terjedelmes „Érettségi tetteleit”, melyből mindössze egy kérdést idézünk:

Fejtsd ki a hangrendi párhuzamot, mint a magyar nyelv egyik jellemző sajtáságát a követ-kező példákban: nyel és nyal, teker és takar, szeret és szarat, lószér és lószár, egyveleg és egy valag, fesseleg és fasza lóg, szertár és szart ér.

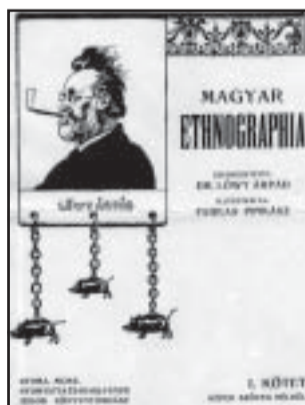

Az 1906-os szarvasi érettségi vizsga alkalmából készült felvétel

Külön sajátos szint jelentenek a tudós költő „tudományos” ihletésű tréfás versei. (*A magyar nyelv világrekordja, Az anyag körforgása, Magyar nyelvtörténelmi szótár stb.*) Ezúttal a *Magyar Ethnographia* című, a gyomai Kner Nyomda által 1910-ben kiadott, de könyvtári forgalomba nem került verses kötetéből idézünk:

Magyarral rokon nép
A finn, cseremis, osztyák,
A snapper pinákat
Ott sem ingyen osztják.

Bort iszik a magyar,
nem pediglen vizet.
Lánynak, menyecskének jó
szívvel megfizet:
De ha megharagszik,
nem kell pina ennek,
Bassz’ a Krisztusát
az atyauristennek!
vagy:
De ha megharagszik,
meg van pina nélkül,
Az atyauristént bassza
le az égből.

A Magyar Ethnographia címlapja

Két illusztráció a Magyar Ethnographiából

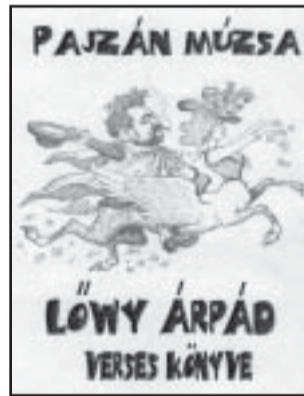
A század elejét meghatározó szellemi erjedést, csak a 20-as években, a keresztény-nemzeti kurzus hatalomra jutásával követte a prudéria, mely száműzte a homo ludens eroticus-t. *Rákosi Viktor, Endrődy Sándor* és *Szép Ernő* is megengedte magának, hogy egy-egy költeményt írjon Lówyhoz. Szép Ernő *Oda Lówy Árpádhoz* című versében a következőképpen értékeli költesztét:

Ki mondta azt, hogy pornográf, vagy perverz?
Ki téged olvas, édesen mulat.
Oh, szebb egy hüsből-vérből való vers, mint
Száz nyavalygós ábránd és hangulat.

Epilógus

Mert Lówy ember és poeta volt.

(Ha meghalok)
Aki Réthyben csak a tudóst látja, éppen olyan hamis képet nyer róla, mint az, aki csak költesztete után akarná megítélni. A kortársak szerint Réthy rendkívül rokonszenves, szeretetre méltó egyéniség volt. Harsányi a szerető szívű, másokon segíteni kész önfeláldozó barátja emlékezik, ki a maga becsületesebb lelkének szemüvegén át nézi embertársait, s a könnyű lelkiismeretű emberek áldozatává esik. A hivatalban komoly tudós, a családban és az életben csupa szeretet és jóakarát.

Két újabb Lówy kiadás címlapja (1989, 2001) Horváth Gita és Homicskó Athanáz rajzaival

Népszerűsége miatt halála után más erotikus, pajzán dalok szerzőjeként vetődött fel a neve tévesen. *Tábori Kornél* író, újságíró egy 1932-ben tartott előadásában megjöveddölte: „Lówy Árpád... aki malaclopó köpönyege alatt csintalan verseket vitt az aktatáskájában barátaihoz, de csakis barátaihoz, nem is sejtette, hogy halála után mennyi disznóságot fognak kiadni a neve alatt.” Pl. a Pajzán Toldi első hazai nyomtatott kiadását Lówy nevének adták ki 1990 körül, holott szerzősége kizárható.⁶

1914. november 24-én hunyt el Aradon. A Magyar Nemzeti Múzeum timpanonjáról fekete lobogó adta hírül, hogy elköltözött az élők sorából. Előlegezett hatyudalában a *Ha meghalok* című versében megjöveddölte, hogy versei túl fogják élni: „Mig nemzelem lesz, megmarad nevem.” Hasonlóképpen vélekedett a Réthytől búcsúzó Schöpplin is: „Most el fog porladni vele együtt a verses táská is, de bizonyos, hogy furcsa rimeit még sokáig fogják mondogatni, szajról-szajra adni jókedvű, mulatózó diákok.”

Fontosabb felhasznált irodalom:

Erőss László: A pesti vicc, Bp., 1982.
Lówy Árpád Válogatott Versei, Arad, 1919.
Lówy Árpád: Magyar Ethnographia, Gyoma, 1910.
Schöpplin Aladár: Réthy László, Nyugat, 1914. 23. szám, 561. p.
Dr. Harsányi Pál: Dr. Réthy László emlékezete, Numizmatikai Közöny, 1915. 22. p.
Dr. Molitorisz Pál: Emlékezés Réthy Lászlóra, Szarvasi Krónika, 1991. 5. szám 76. p.

¹ Török Imre: Kedves lovakról, furcsa emberekről (Bp., 1980.) c. kötetben említést tesz arról, hogy Dr. Réthy László „öreg, úri barátainak társaságában” gyakran látogatta a nagykorú Meteor kávéházat, s a hozzájuk csatlakozó hölgyekkel vidáman töltötték el az estét. – 296. p.
² Homicskó Athanáz (1864-1916), a vitriolos ceruzájú grafikus, karikatúra-rajzoló az orvosi pályát elhagyva eltanulmányok nélkül kezdett el rajzolni a tótkomlósi születésű Jankó János festőművész, rajzoló ösztönzésére, akinek később a Borsszem Jankó c. címlapnál az örökébe lépett. Sok ezer karikatúrát rajzolt, egyebek között a Mátyás diák és a Budapest c. lapoknak is. A Lówy versek illusztrátora, ő készítette a Magyar Ethnographia rajzait is Farkas Pinkász néven.
³ Magyar Műhely, 1967/19.
⁴ Székely András: A szerelem krónikája, Bp., 1988. 185. p.
⁵ A kötetet Lówy barátai 1929-ben szintén Aradon ismét kiadták (Réthy utóda nyomda), de kereskedelmi forgalomba egyik kiadás sem került.
⁶ Czigány Lóránt: Pajzán Toldi, Bp., 1997. 20. p.